

Jan de Boer telt veel barsten in beschaving

MAURITS SCHMIDT

HARKEMA - Het kan geen toeval zijn dat Jan de Boer (57) pal naast het armenkerkhof woont, diep in de Friese Wouden. Op dat begraafplaatsje langs de doorgaande weg in Harkema staat een spitkeet, een plaggenhut van veenarbeiders. Zijn vader was er zo een; zijn moeder stamt af van Pools-joodse vluchtelingen.

"Het is een somber verhaal," zegt De Boer blijmoedig over het referaat waarmee hij deze week afscheid nam als directeur Welzijn van Leeuwarden.

Onrecht en discriminatie, het zijn onderwerpen waar De Boer zijn leven lang tegen heeft gevochten. Als ambtenaar en als met veel voorkeurstemmen gekozen PvdA-raadslid in Achtkarspelen. Vroeger als leraar geschiedenis op de Zuidhollandse eilanden, als scholenbouwadviser in Almelo, als ontwikkelingswerker, als sportambtenaar in Utrecht, als voorlichter van Rotterdam en in de Achterhoek, als sociaal ambtenaar in Ede en waar niet al.

Bart Tromp noemde hem in deze krant kind van Troelstra en Domela Nieuwenhuis; zelf kiest hij voor de laatste als geestelijk vader: "Dat was een cultuurhistoricus."

Begin deze week bood de gemeente Leeuwarden de markante, hologige krullebol, die doorgaans op sportschoenen loopt, een afscheidssymposium aan, als alternatief voor de Makkumer vaas die eigenlijk bij de vut hoort. Drie kwartier sprak hij over 'Barsten in de beschaving'.

Zijn door hem zelf uitgekozen co-referenten, PvdA-fractievoorzitter Thijs Woltgens, de Utrechtse socioloog en WRR-lid Hans Adriaansens, feministisch theologe Nienke van Dijk en milieuprofessor Lucas Reijnders - zelfs Reijnders - waren er om De Boers somberheid af te zwakken. 'Kom op, Jan, er zijn nog wel lichtpuntjes; de wereld gaat nog niet ten onder,' was de teneur.

Vanaf de ultra-linkervleugel van de Partij van de Arbeid heeft De Boer de laatste twintig jaar geschoten op alles wat in zijn ogen niet aan de menselijke maat was. Vooral als directeur van de gemeentelijke sociale dienst in Leeuwarden kreeg hij bekendheid om zijn non-conformistische standpunten, die hij nimmer heeft verloochend.

Nog steeds vindt hij dat een bijstandsmoeder wat moet kunnen bijverdienen en wie twee keer zijn huis is uitgezet, heeft recht op een 'degradatiewoning', die altijd nog beter is dan een slaapdoos.

Toch wil De Boer van dat etiket af. Het gaat hem nu om het voortbestaan van de aarde; voor minder doet hij niet.

'Een kaleidoscopisch macro-verhaal,' noemde De Boer zijn 'Barsten'. Het laat zich dan ook nauwelijks samenvatten. Maar de beschaving zit in een diep dal, nieuw despotisme dreigt, proletarisering idem, de onbeperkte groei vernietigt de wereld, vooruitgangswetenschap is onwetenschappelijk bijgeloof en sociale dumping is de smeerolie van het alles verwoestende kapitalisme.

Ter gelegenheid van zijn feestje licht De Boer in zijn zelfverbouwde boerenhuisje zijn somberheid toe. "Eerst hebben we als mensheid de dieren de dood ingejaagd; daarna hebben we met landbouw de aarde uitgeput. Toen de boel finaal was vastgelopen, vonden we de brandstofrevolutie uit. Daar leven we nu van. Anders waren we al uitgestorven."

Maar dat zijn we nu juist niet. Als de brandstof op is, vinden we toch ook wel weer wat nieuws?

"Er is geen relatie meer tussen het menselijk leven en wat de aarde oplevert. Videorecorders en graan gooien we in dezelfde boekhouding. Maar je kunt niet eten van de supermarkt. Dat komt van het land, en dat beseffen we niet meer. Intussen gaan waterputten dicht wegens vervuiling, daalt de landbouwopbrengst met procenten door luchtvervuiling en verstuift de aarde door onze monocultures. Dat houdt dus een keer op."

"Ons antwoord op bedreiging van de levensstandaard is telkens intensivering van de produktie geweest. Maar groei keert altijd in zijn tegendeel, dat is mijn boodschap. Pas op: de mensen die deze weelde overleven, zijn de echte slachtoffers. Het Romeinse rijk is ook in elkaar gestort doordat de periferie in verzet kwam."

Zo zullen nieuwe rijken het van Amerika en Europa overnemen. Japan, Brazilië misschien.

"Nee, want die hebben net als wij goedkope arbeidskrachten nodig en die zijn er dan niet meer. Ook in onze regionen zal de vrije markt niet meer werken. Door de uitstoot van banen importeren we de armoede. Portugal en Spanje doen nu nog leuk mee in de Europese Unie, omdat ze zo'n slecht sociaal stelsel hebben. Dus roept het VNO: uitkeringen omlaag. Dat leidt tot de nieuwe tweedeling tussen arm en - nu nog - rijk."

Wat is er nu mooier dan dat de machines het werk overnemen?

"Oh, prachtig. Maar ik blijf beweren dat de natuur de produktiegroei niet meer aankan. De vijf procent economische groei die Europa nodig heeft, gaat wel exponentieel, hoor! Dat betekent eind volgende eeuw 250 maal de produktie van nu. Waar komen de grondstoffen vandaan, waar laten we het afval? "

U bepleit een economie van het genoeg.

"Dat is al voorbij. We moeten een heel eind terug. Als we de democratie al kunnen handhaven, zal die moeten zorgen voor een soberder en egalitairder samenleving. Nu is alles gericht op behoud van de welvaart van de rijken. Dat gebeurt door de armen wijs te maken dat armoede goed voor hen is."

"De politiek moet zeggen waar het op staat, namelijk dat we in oorlog zijn met onszelf. Ze zou de noodtoestand moeten uitroepen. Elk land, elke regio heeft recht op een eigen voedsel- en energievoorziening. Wat ik tien jaar geleden al riep, heeft McKinsey nu in een rapport gezet over het gemengde, alternatieve boerenbedrijf: dat is de enige toekomst. Maar nee, de Rabo Ruimt Alle Boeren Op."

U wilt terug in de tijd. Hoe stelt u zich dat voor?

"Toch zal het moeten. Vrijwillig, met overheidsdwang, of op de meest barre wijze, en dat zal de Derde Wereldoorlog heten. Een echte energiecrisis, en we lijden honger, want we verbouwen zelf niet meer. De vrieskist in een dag leegeten, noodslachtingen plegen en het is gedaan."

Onheilsprofeet.

"We hebben de aarde geleend van onze kinderen. Alleen daarom al zouden we die stap terug moeten zetten."

Onderschrift: Jan de Boer: 'We hebben de aarde geleend van onze kinderen.' FOTO WUBBO DE JONG/HET PAROOL
Trefwoord(en): Toekomst, Maatschappij, Dieren, Wetenschap en Techniek, Exacte Wetenschappen, Biologie, Algemeen
Perso(o)n(en): Boer, Jan de